

Teksti: Tarja Sviili

Kuvat: Ablestock

Tarkkuutta TEKES-rahoituksen tarkastuksiin

Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus sijoitti 469 miljoonaa euroa innovaatiotoiminnan ja tutkimus- ja kehitysprojektien rahoittamiseen vuonna 2007. Rahoituksen asianmukaista käyttöä valvoo Tekes yhdessä yrityksen ulkopuolisen hyväksytyn tilintarkastajan kanssa. Rahoitukseen liittyvässä projektikirjapidon järjestämisessä ja sen tarkastamisessa esiintyneiden ongelmakohtien korjaamiseksi Tekes ja tilintarkastajajärjestöt ovat aloittaneet aktiivisen yhteistyön.

Tekesin vuoden 2007 rahoituspotista yritykset saivat tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta 284 miljoonaa euroa, joka jakaantui lähes 2000 yrityksen kesken.

– Rahoitusta saaneet yritykset joutuvat toimittamaan hakemuksen yhteydessä mm. projektisuunnitelman sekä selvitykset yrityksen taloudellisesta tilanteesta ja projektin omarahoitusosuuden kattamisesta, yritystalousasiantuntija **Anne Kleemola** Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskuksesta kertoo.

Tilitysvirheet ja väärinkäytökset ilmi jo normaalissa projektivalvonnassa

Myönteisen rahoituspäätöksen saaneen yrityksen on toimitettava projektin kestoai-

na Tekesille yksi tai useampi projektin edistymistä kuvaava sisältöraportti sekä sen mukana kustannustilitys. Rahoituksen käyttöä seurataan näiden lisäksi tekemällä neuvonta- ja asiakaskäyntejä yrityksiin.

- Virheet, väärinkäytökset ja muut takaisinperintätapaukset paljastuvat usein normaalin projektivalvonnan yhteydessä, Kleemola toteaa.

Tilintarkastaja ja teknologia-asiantuntija Tekes-tarkastuksissa

Vuodesta 2005 lähtien Tekes on teettänyt yritysprojektien kustannusten ja rahoituksen käytön tarkastuksia, joissa tarkastuskohteet valitaan satunnaisotannalla. Projektin sisällön tarkastaa Tekesin teknologia-asiantuntija ja ulkopuolinen auktorisoitu tilintarkastaja vastaa kustannusten tarkastamisesta. Tekes-tarkastukseksi nimetyn valvonnan kohteeksi otetaan vuosittain viitisen prosenttia avustuskannasta. Rahoituksen myöntäjällä on oikeus tarkastuksen tekemiseen vielä viisi vuotta projektin päättymisenkin jälkeen.

- Yksittäisiä projekteja voidaan määrätä tarkastettavaksi myös normaalin projektivalvonnan yhteydessä syntyneen väärinkäytösepäilyn vuoksi. Joskus tarkastuksia kohdennetaan myös konkurssipesiin, Anne Kleemola kertoo.

Pullonkaulana usein työajan seuranta ja rahapalkat

Tekes-valvonnasta saatujen kokemusten perusteella yleisimmät puutteet rahoituskoh-teissa liittyvät työajan seurantaan ja muihin rahapalkkoihin liittyviin asioihin.

- Tuntikirjanpidon puuttuminen kokonaan tai osittain on ollut monesti ongelmana. Yleinen virhe on se, että luontoisedut sisältyvät tilitettyihin rahapalkkoihin. Palkkoihin liittyvä virhe nostaa takaisinperittävää summaa, koska hyväksymättä jätettäviin palkkoihin lisätään myös henkilösivu- ja yleiskustannukset. Muissakin kustannuslajeissa on todettu

hyväksymättä jätettäviä kustannuksia, jotka eivät kohdistu projektille tai niitä ei ole maksettu, sanoo Kleemola.

Tekes on tehnyt myös tutkintapyyntöjä tuotekehitysprojektiin kohdistuneista väärinkäytösepäilyistä tarkastuksissa tulneiden virheiden perusteella.

- Näissä tapauksissa rahoitusta ei ole käytetty projektisuunnitelman mukaisesti tai hankkeelle on tilitetty huomattava määrä esimerkiksi asiakasprojekteihin kohdistuvia kustannuksia.

Ehtojen vastaiset kustannukset peritään takaisin

Tekesin rahoitusta saaneista tarkastettavista yrityksistä 25–30 % on joutunut maksamaan saamiaan avustuksia takaisin Tekesille. Selkeät yleisten ehtojen vastaiset kustannukset johtavat takaisinperintään

- Vuonna 2007 teimme 96 yritysprojektissa takaisinperintäpäätöksen, joiden yhteissumma oli n. 1,3 miljoonaa euroa. Summaan sisältyy sekä Tekes-tarkastusten että muun projektivalvonnan yhteydessä toimeenpannut takaisinperinnät, Kleemola sanoo.

Tekes maksaa avustuksen yritykselle jälkikäteen toteutuneiden kustannusten perusteella. Lainasta maksetaan osa ennakkona. Hankkeen hyväksyttävät kustannukset määritellään Tekesin hiljattain uusituissa yleisissä ehdoissa sekä projektisuunnitelmasa. Näissä ehdoissa päätöksensaaajalle selvitetään seikkaperäisesti projektin talouteen ja hallinnointiin liittyvät asiat.

Yritys vastaa avustusehtojen noudattamisesta

Rahoitusta saavan yrityksen on nimettävä hankkeelle vastuullinen johtaja, joka vastaa, että hanke toteutetaan yleisten ehtojen ja projektisuunnitelman mukaisesti. Hän vastaa myös sisältöraporttien totuudenmukaisuudesta ja siitä, että kustannustilitykseen kirjatut kustannukset ovat projektista aiheutuneita. Lisäksi hänen on varmistettava, että

– Avustustilityksiä tarkastettaessa huomiota pitäisi kiinnittää projektkirjanpidon ja työajan seurannan toteutukseen, sanoo yritystalous-
asiantuntija Anne Kleemola Tekesistä.

projektkirjanpito ja työajan seuranta organisoituaan yleisten ehtojen mukaisesti.

– Vastuullinen johtaja sitoutuu toimittamaan Tekesille kaikki sen pyytämät projektia koskevat tiedot. Hän myös sitoutuu varmistamaan, että yhtiön viimeisin tilinpäätös tilintarkastuskertomuksineen on käytettävissämme, Anne Kleemola summaa.

Tieto ei kulje taloushallintoon

Hallintotieteiden maisteri, HTM- ja JHTT-tilintarkastaja **Ritva Weckström** kävi pro gradu -tutkielmaansa varten läpi vuosina 2004 ja 2005 päättyneiden Tekesin avustushankkeiden toteutusta, rahoituspäätöksen ja yleisten ehtojen noudattamista sekä projektkirjanpidon ja työajan seurannan järjestelyjä 45 rahoitusta saneessa yrityksessä.

Millaisia havaintoja ja johtopäätöksiä tutkimuksesta ilmeni?

– Monesti tutustuminen rahoituspäätöksen yleisiin rahoitusehtoihin on riittämätöntä. Vastuulliseksi johtajaksi nimetään usein tuotekehitysprojektin vetäjä, jonka huomio on tuotekehitystyössä ja projektisuunnitelman seurannassa, freelance-tilintarkastajana toimiva Weckström kertoo.

Tiedonkulku vastuulliselta johtajalta taloushallintoon takkuu usein, ja Tekesin päätös sekä yleiset ehdot jäävät vastuullisen johtajan mappiin.

– Kirjanpitäjän tai tilitoimiston saama ohjeistus kustannustilityksistä on riittämätöntä. Vastuullisen johtajan on lähetettävä päätöksen yleiset ehdot myös kirjanpitäjälle tai tilitoimistoon. Kirjanpitäjän kanssa pitäisi käydä läpi myös hyväksyttävät kustannukset sekä työajan seuranta, EU-projektien tarkastuksia tekevä Ritva Weckström ohjeistaa.

Tilintarkastajalle tiedotettava rahoituspäätöksen vaatimuksista

Ilmoitus rahoituspäätöksen vaatimuksista pitää antaa myös tilintarkastajalle. Weckströmin mukaan tämäkään ei aina toteudu käytännössä. Yrityksen on toimitettava lopputilityksen yhteydessä koko projektin kestoaikaa koskeva yrityksen ulkopuolisen hyväksytyn tilintarkastajan määrämuotoinen tarkastuskertomus. Tämän vuoksi tilintarkastajan on käytävä läpi vähintään puolet tilitetyistä kustannuksista kustannuslajikohtaisesti.

– Tilintarkastajan mukana olo projektin alkuvaiheessa edistää järjestelmien saattamista hyvälle tasolle, mikä helpottaa myös tilintarkastajan työtä tarkastuskertomusta annettaessa, Ritva Weckström uskoo.

Tarkastuskertomuksia jouduttu tutkimaan

Teknologian ja innovaatioiden kehittämisskeksuksen Anne Kleemola pitää rahoituksen myöntäjän kannalta huolestuttavana, että Tekes-tarkastuksen on läpäissyt vain alle puolet tarkastusotoksesta, vaikka yrityksen loppuraportin yhteydessä onkin saatu hyväksytyn tilintarkastajan lausunto projektin kustannuksista.

– Valvonnassamme havaittujen merkittävien virheiden vuoksi joissain tapauksissa on katsottu tarpeelliseksi kyseenalaistaa myös auktorisoidun tilintarkastajan antaman tarkastuskertomuksen oikeellisuus ja se, onko tilintarkastaja suorittanut tarkastuksen riit-

tävällä tarkkuudella antaessaan puhtaan tarkastuskertomuksen, Kleemola kertoo.

Paikallisille kauppakamarien tilintarkastusvaliokunnille osoitetut Tekesin kantelut eivät johtaneet toimenpiteisiin kahden HTM-tilintarkastajan osalta. Parhaillaan Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan käsiteltävänä on kaksi Tekesin kantelua, jotka koskevat KHT-tilintarkastajien toimintaa.

Yleisiin ehtoihin perehdyttävä tarkemmin

Yritystalousasiantuntija Anne Kleemola nimetään kertyneiden kokemusten ja Ritva Weckströmin tutkielman perusteella kustannustilitysten tarkastuksen suurimmaksi ongelmaksi sen, että tarkastuskertomus annetaan perehtymättä riittävästi Tekesin yleisiin ehtoihin. Myöskään julkisen rahoituksen tarkastuksen erityispiirteitä ei ymmärretä riittävän hyvin.

Auktorisoitujen tilintarkastajien herättelämiseksi Tekes onkin aktivoinut tiedotustoitintaansa. Tilintarkastajajärjestöjen kautta on tiedotettu mm. uudistetuista yleisistä ehdoista. Tekesin yritystalousyksikön edustajat ovat käyneet sekä KHT-yhdistyksen että

HTM-tilintarkastajien järjestämissä tilaisuuksissa opastamassa Tekes-tarkastuksia tekeviä tilintarkastajia tarkastuskertomusten laadun parantamiseksi.

- Jatkossa tilintarkastajia tullaan erikseen kutsumaan TE-keskuksissa järjestettävään asiakaskoulutustilaisuuksiin, Kleemola sanoo.

Erityistä huomiota projektikirjanpitoon ja työajan seurantaan

Millaisia evästyksiä tilintarkastajat ovat saaneet?

- Olemme painottaneet, että erityistä huomiota on kiinnitettävä projektikirjanpidon ja työajan seurannan toteutukseen ja luotettavuuteen sekä jäljitettävyyshetken aukottomuuteen. Huomiota on kiinnitetty tarkastuksen kohteena olevan kustannustilityksen laskelmaan, joka ei saa sisältää olennaisia virheitä tai puutteita, Anne Kleemola Tekesistä kertoo.

Tilintarkastajia on ohjeistettu myös tutki- maan kustannustilityksessä esitettyjä lukujen ja muiden tietojen pohjana olevaa aineistoa sekä arvioimaan laskelman laatimisperusteita ja esittämistapaa.

Kustannustilitysten tarkastus ei ole yritysten normaalia tilintarkastusta

Avustuksia yrityksille myöntävä Tekes myös valvoo, että avustukset käytetään asianmukaisesti. Valvonnassa hyväksytyn tilintarkastajan vastuulle kuuluu projektin kustannusten tarkastaminen ja hänen on varmistuttava, että kustannustilityksen laskelma ei sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Vähintään puolet tilityksistä kustannuksista on tarkastettava kustannuslajikohtaisesti. Tilintarkastaja antaa yritykselle määrämuotoisen tarkastuskertomuksen koko projektin kestoajalta.

Kustannustilitysten tarkastaminen ei kuulu yrityksen normaalin lakisääteisen tilintarkastuksen piiriin vaan kyseessä on erillinen toimeksianto. Tekesin kustannustilitystä tarkastettaessa noudatetaan KHT-yhdistyksen tilintarkastussuosituksista 800. Suositus koskee raportointia erityistä tarkoitusta varten tehdystä tarkastustoimeksiannosta, joka liittyy mm. yleiseen tai erityiseen käyttöön tarkoitettuun tilinpäätöskokonaisuuden osaan tai sopimusten noudattamiseen.

Yleiset ehdot selviksi ennen Tekes-tarkastuksen tekemistä

Mikäli Tekesin yleisiin ehtoihin ei ole perehtynyt kunnolla, voi tilintarkastajalle tulla yllätyksenä, että kustannustilitysten tarkastaminen pienissä yrityksissä voi viedä enemmän aikaa kuin varsinaisen tilintarkastus. Tekes-hankkeeseen on paneuduttava seikkaperäisemmin kuin normaalia kirjanpitoaineistoa tarkastettaessa. Yleisten ehtojen mukaan toteutettu tilintarkastus on pitkälti "käsityötä", jossa projektiin liittyviä tositteita on käytävä yksityiskohtaisesti läpi. Mikäli yleisten ehtojen pykälät eivät ole selvillä, ei tilintarkastaja myöskään osaa erikseen pyytää projekti-kohtaista työaikakirjanpitoa.

Tilintarkastajan näkökulmasta Tekesin 7.5.2008 voimaan tulleet uudet yleiset ehdot ovat selkeät ja seikkaperäiset. Tilintarkastaja löytää tiedot projektiin sovellettavista yleis- ja erityisehdoista rahoituspää- töksestä. Sekaannusta ja väärinymmärryksiä voi silti Tekesinkin ohjeistuksen kanssa tulla, sillä voimassa voi olla samanaikaisesti erilaisia avustusehtoja. Niin rahoituksen saajan kuin tilintarkastajankin elämää voisi helpottaa ehtokokoomien yhtenäistäminen.

HTM- ja JHTT-tilintarkastaja Ritva Weckströmin Tampereen yliopistolle tekemä pro gradu -tutkielma "Tilintarkastajien laatuviirheet julkisten avustusten tarkastuksissa" on osoitteessa <http://tutkielmat.uta.fi>